

**VIER JAAR
SAMEN
ONDERZOEKEN
IN PORTRETTE**

VOORWOORD

Een nazomermiddag in september 2016. Een warm, vol lokaal, op een basisschool in de Utrechtse wijk Ondiep. De minister van onderwijs op de eerste rij, een 'buzz' in de ruimte. Wat gebeurde daar? De pilot 'Werkplaatsen Onderwijsonderzoek', gesubsidieerd door NRO, ging van start. Tilburg, Amsterdam, en Utrecht hadden succesvolle voorstellen ingediend, en konden beginnen. Er heerste in die zaal een opgewonden gevoel omdat iedereen ervan overtuigd was dat we echt iets nieuws gingen doen. We voelden ook enige druk: "Stel mij niet teleur!" zei de minister ietwat streng. Ik durf te stellen dat wij haar met de WOU in Utrecht niet teleur hebben gesteld. En daar ben ik samen met iedereen die de afgelopen vier jaar zo hard heeft gewerkt ongelofelijk trots op.

Wat hebben we allemaal gedaan? In totaal hebben 23 Utrechtse scholen zich gedurende één of twee onderzoeksycli van twee jaar verdiept in een onderzoeksvraag die direct relevant was voor hun praktijk. In de portretten in deze bundel lezen we een greep uit de verschillende onderwerpen. We waren eigenwijs in Utrecht: geen overkoepelend thema, maar 'bottom-up vraagarticulatie'. Dat bracht een risico van versnippering met zich mee, we kregen er ook wel eens kritiek op, maar we bleven altijd pal achter die keuze staan. En niet voor niets, want als een paal boven water staat dat juist die keuze gezorgd heeft voor een gevoel van eigenaarschap over het onderzoek bij alle brokers (de trekkers van het onderzoek op school) en hun wou-teams. Brokers geven aan dat een onderzoek leiden lang niet altijd makkelijk is, maar altijd leerzaam en van toegevoegde waarde voor de kwaliteit van het onderwijs. Fantastisch, want dat is waar we het allemaal voor doen.

We waren en zijn als WOU ook lerend met elkaar. Hoe kwetsbaar de rol van broker kan zijn bijvoorbeeld was een belangrijke les, en dus hoe belangrijk draagvlak voor het onderzoek in het team en het verdelen van onderzoekstaken zijn. We leerden hoe we dat al in een vroeg stadium voor elkaar krijgen, en hoe zeer de rol van de schoolleider daarbij doorslaggevend is.

Een van de belangrijkste doelen van het project was het creëren van een onderzoekscultuur op de WOU scholen en een onderzoeksnetwerk binnen de stad. En dat is behoorlijk goed gelukt. De lijnen zijn korter, onderzoekers leerden van brokers, en andersom. We hebben geleerd wat er nodig is voor zo'n onderzoekscultuur en -netwerk: een enthousiaste broker met stip op nummer 1, kort gevolgd door een betrokken team en schoolleider, en een kort lijntje met een betrokken onderzoeker van een kennisinstelling. Een werkgroep met de juiste afvaardiging en de wil om de schouders eronder te zetten, een stuurgroep die constructief meedenkt en zorgt voor facilitering waar nodig. Dat hebben we allemaal voor elkaar gekregen, en daarom gaan we ook door. Nu eerst met de werkplaats gericht op gelijke onderwijskansen (de WOU-GO), en we streven naar de WOU als structureel onderzoeksnetwerk in onze stad. Want onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk aan elkaar verbinden blijft voor alle partijen van grote toegevoegde waarde.

Namens de WOU-werkgroep,

Lotte Henrichs

“Brokers geven aan dat een onderzoek leiden lang niet altijd makkelijk is, maar altijd leerzaam en van toegevoegde waarde voor de kwaliteit van het onderwijs”

WAT IS WOU?

WOU is de afkorting voor Werkplaats Onderwijsonderzoek Utrecht¹. WOU heeft als doel het versterken van een onderzoekscultuur op basisscholen in de stad, door nauw samen te werken met kennisinstellingen. Het werkprincipe van WOU is dat een leerkracht, werkzaam op een basisschool, in een 'WOUteam' werkt aan een onderwijsvraagstuk, dat speelt op de eigen basisschool. In het WOU-team zitten enkele collega's van school, soms studenten, en een onderzoeker van een partner- kennisinstelling². Uitgangspunt van WOU is dat de vraag van de school leidend is voor de focus van het onderzoek.

VOOR WIE PRECIES?

Scholen die aangesloten zijn bij de schoolbesturen KSU, PCOU of SPO Utrecht kunnen meedoen aan WOU. Voorwaarde is dat zij een 'kartrekker' een dagdeel per week kunnen vrijstellen om aan het onderzoek te werken. Deze kartrekker noemen we bij WOU de broker (zie 'samenwerking' hieronder voor uitleg).

WAT IS HET DOEL VAN WOU?

Het doel van WOU is het versterken van een onderzoekscultuur in scholen. Ook wel het 'evidence-informed' werken genoemd. Door een nauwe en gelijkwaardige samenwerking tussen scholen en kennisinstellingen is het de bedoeling onderwijs en onderzoek beter met elkaar te verbinden: het versterken van de zogenoemde kennisinfrastructuur³. Zo kan kennis uit onderzoek vlotter zijn weg vinden naar de praktijk, en zijn kennisinstellingen beter op de hoogte van de vraagstukken die urgent zijn en leven in de onderwijspraktijk, en hoe kennis in die soms complexe praktijk haar weg kan vinden.

SAMENWERKING ONDERZOEK EN ONDERWIJS

De leerkracht die het project op de eigen school trekt noemen we de broker. De broker is de bruggenbouwer tussen de 'wereld van onderzoek' en de 'wereld van onderwijs'. De broker vormt samen met enkele collega's binnen de eigen school een WOU-team dat samen met een onderzoeker van een van de

partner kennisinstellingen aan de slag gaat. Waar mogelijk zullen ook studenten van de hogeschoolen of universiteit deel uitmaken van het team. De betrokken leerkrachten kiezen gezamenlijk een onderwijsvraagstuk dat voor hun school belangrijk is. Samen met 'hun' onderzoeker formuleren zij vervolgens een onderzoeksvraag en ontwerpen ze het op te zetten onderzoek. De onderzoeker heeft een ondersteunende en adviserende rol: hij of zij denkt mee over vraagarticulatie, onderzoeksontwerp en methodologie, ondersteunt bij het vinden van relevante literatuur, en kijkt mee bij het schrijven van een onderzoeksverslag.

WAT LEVERT EEN WOU ONDERZOEK DE SCHOOL OP?

De huidige ervaring met WOU leert ons dat met een onderzoeker samenwerken echt voor een positieve impuls in de school kan zorgen. Brokers geven aan uitgedaagd te worden, en de onderzoekstaken als verdiepend, verrijkend en als een welkome afwisseling van hun dagelijkse werkzaamheden te ervaren. Als het onderzoek goed loopt, zorgt het voor een professionaliseringsslag: samen met collega's wordt op kritische wijze het eigen onderwijs beschouwd, wat bij kan dragen aan schoolontwikkeling.

VRAAGT MEEDOEN AAN EEN WOU ONDERZOEK VEEL VAN DE SCHOOL?

De afgelopen jaren hebben ons geleerd dat meedoen aan een WOU onderzoek zeker om tijd en inzet vraagt. Het blijkt heel belangrijk te zijn dat de schoolleider doordrongen is van het belang van het onderzoek, en de broker samen met het WOU-team dus ook echt faciliteert om aan het onderzoek te werken. Dit kan een schoolleider doen door de broker te steunen, te positioneren in het team als een collega met een specifieke 'opdracht', en ruimte op de team agenda te reserveren. Bovendien hebben we geleerd dat het heel belangrijk is dat een broker er niet alleen voor staat. Een betrokken WOU-team en draagvlak bij de rest van het team blijken essentieel te zijn voor de opbrengsten van het onderzoek. Alleen als meer collega's het gevoel hebben dat het onderzoek er echt toe doet, werken brokers met plezier en toewijding aan het onderzoek. En alleen dan levert het de school ook echt iets op.

HOE WORDT DE BROKER GEFACILITEERD EN WAT WORDT VAN EEN BROKER VERWACHT?

Wou is begonnen als een gesubsidieerd project, waar schoolbesturen en kennisinstellingen zich aan hebben gecommitteerd. Inmiddels is de subsidieperiode voorbij, maar wil iedereen toch graag duurzaam blijven samenwerken en stelt hiervoor middelen beschikbaar. Brokers worden daarom gefaciliteerd om vier uur per week aan het onderzoek te blijven besteden. In die tijd verdiept de broker zich samen met zijn Wou-team in de literatuur, formuleren zij samen met de onderzoeker een onderzoeksvraag, maken zij een ontwerp waarbij zij tevens gegevens verzamelen om te kunnen bepalen of het ontwerp ook daadwerkelijk werkt. Vervolgens schrijven zij een verslag en delen zij hun kennis met anderen zowel binnen als buiten de school. Bij al die werkzaamheden wordt het WOU-team ondersteund en geadviseerd door een ervaren onderzoeker van een van de partner-kennisinstellingen³.

KENNISDELING

Twee keer per jaar delen de WOU-teams hun tussentijdse resultaten of hun voortgang. WOU-teams presenteren hun eigen werk, geven feedback aan elkaar, en maken vaak nog afspraken om elkaar in een kleinere setting nog eens te ontmoeten, omdat ze met vergelijkbare thema's bezig zijn. Deze bijeenkomsten zijn erg belangrijk om van elkaar te blijven leren en elkaar te blijven ontmoeten. Sommige brokers treden ook af en toe met hun WOU-onderzoek naar voren op (inter)nationale congressen of schrijven een artikel in een vakblad over hun onderzoek.

WEBSITE

Zie voor meer informatie, overzicht van scholen en producten

www.onderwijsonderzoekutrecht.nl

¹ Sinds januari 2020 is er ook de WOU-GO: de Werkplaats Onderwijsonderzoek Utrecht – Gelijke Onderwijskansen. Dat project hoort bij WOU, maar is een op gelijke onderwijskansen gefocuste uitbreiding.

² De partners zijn: Universiteit Utrecht, Universiteit voor Humanistiek, Marnix Academie, Hogeschool Utrecht en Hogeschool voor de Kunsten.

³ Kennisinfrastructuur kan op verschillende manieren werken: (i) Kennis die uit wetenschappelijk onderzoek al bekend is kan gemakkelijker ontsloten worden voor onderwijsprofessionals uit de praktijk als onderwijsonderzoekers en professionals uit de praktijk elkaar weten te vinden. (ii) Voor sterk contextgebonden onderzoeksvragen kan een stevige kennisinfrastructuur helpen om ontmoeting tussen onderzoekers en professionals uit de praktijk te faciliteren, zodat men samen praktijkgericht onderzoek kan uitvoeren. Zie ook: het rapport 'Slimme Verbindingen' op de site van NRO

‘Voor mij maakt WOU het werk voor de klas nóg leuker’

Andrea Steenhuis

DE SCHOOL De Klim is een Utrechtse openbare basisschool met thematisch onderwijs. Onderzoekend leren vanuit de vragen van kinderen, wordt ingezet bij taalonderwijs, wereldoriëntatie en creatieve vakken. Broker Andrea Steenhuis werkt een dag per week aan WOU en is leerkracht van groep 6 en groep 4/5.

DE ONDERZOEKSVRAAG Welke te ontwikkelen leerling-vaardigheden, willen we als team centraal stellen binnen thematisch onderwijs en hoe kunnen we de ontwikkeling hiervan in kaart brengen, volgen en stimuleren, middels gebruik van een portfolio.

HET PROCES “Ik kreeg een volledige dag per week om aan ons onderzoek te werken. Ook daarom is bij ons de theoretische kant vrij goed gegaan, denk ik. Er is evenwicht tussen gedegen onderzoek en een praktisch bruikbaar resultaat.”

Wetenschappelijke theorie is een goede basis, je bouwt daarop voort. Voor het ontwikkelen heb je kennis nodig. We hebben dus de andere leerkrachten meegenomen in het proces. Zij hebben de tijd gekregen om zich de theorie ook eigen te maken, en hebben we samen de leerlijnen en de portfolio’s ontwikkeld.”

HET RESULTAAT “Er zijn nu leerlijnen voor samenwerken, voor onderzoeksvaardigheden en voor ict-basisvaardigheden. We hebben formats waarmee we deze vaardigheden bij kinderen kunnen evalueren. Die formats zijn omgezet naar een individueel digitaal portfolio voor ieder kind. Dat is uniek: geen school in Nederland heeft dit. Ja, zeker zijn we er trots op!”

DE WAARDE “De onderzoeksvraag kwam echt uit het team. We hebben door WOU veel kennis opgedaan binnen de school, dat verbindt ons, als team en met de school.

Ik vind het geweldig dat WOU er is. Zeker met het lerarentekort, willen we meer hoopgeleiden en mensen in het onderwijs houden. Dit soort subsidies is ideaal, voor mij maakt WOU het werk voor de klas nóg leuker. Je kunt als school voor zo’n onderzoek een extern bureau inhuren, maar dat kost ontzettend veel geld. Nu hebben we het zelf gedaan.

DE BROKER Je bent als broker ook zelf leerkracht. Door het onderzoek doe je ineens heel ander werk. WOU is een lange termijnplan, je werk is niet direct zichtbaar voor anderen. Ik heb het echt heel leuk gevonden, we kregen veel vrijheid om zelf keuzes te maken. We zouden dit ook zonder WOU hebben opgepakt, maar nu ging het sneller en meer gedegen.”

DE DIRECTEUR “Hij gaf mij een volledige dag per week om aan het onderzoek te werken, dat is heel fijn. Ik werk samen met een groepje leerkrachten, het WOU-team binnen ons team. Belangrijk was: wij kregen tijd, vrijheid en vertrouwen van de directeur. Net als kinderen vrijheid en vertrouwen nodig hebben om te kunnen leren, hebben wij dat ook.”

DE ONDERZOEKER “Wij waren best zelfstandig, maar zonder Yvette Sol van de HU hadden we het lastig gekregen. Zij legde uit waarom we keuzes moesten maken. Ze was heel waardevol, zij heeft veel beter zicht op wat er is aan literatuur, ze haalde ons de wetenschappelijke wereld binnen. We hebben ook veel aan haar gehad bij het toetsen, bij het maken van een nulmeting, met onderzoeksvaardigheden.”

GEWORSTELD MET “Dat je niet alles kunt doen, dat je keuzes moet maken.”

DE DIRECTEUR
BASISSCHOOL STEPPING STONES

‘WOU heeft onze leergemeenschap sterker gemaakt’

Gwendolyn de Graauw

DE SCHOOL Gwendolyn de Graauw (47) is directeur van Stepping Stones, een jonge Utrechtse basisschool met een tweetalig profiel: Nederlands-Engels. Het team werkt met IPC en de doelgroep is divers. Directeur Gwendolyn begon Stepping Stones met leerkracht en WOU-broker Hester Krijgsman en zeven kinderen in groep 1-2. Inmiddels telt de school vijf groepen, 95 leerlingen en elf collega's.

DE ONDERZOEKSVRAAG Op welke manier kan Lesson Study ondersteunend zijn aan het ontwerpen van een geschikte (CLIL/EDI) les voor basisschool Stepping Stones? Gwendolyn: “Ik was bezig een gevarieerd team op te bouwen en iedere collega beschikte over aanvullende expertise, maar de kruisbestuiving ontbrak nog. Via Lesson Study kunnen leerkrachten samen lessen ontwikkelen en vervolgens het effect observeren tijdens die les. Doel is: een dieper leerdoel behalen voor ieder kind. We wilden CLIL-lessen ontwikkelen (content and lesson integrated learning), zodat je je lesdoelen én je taaldoelen haalt.”

HET PROCES “De eerste periode was er vooral veel overleg met WOU-onderzoeker, over hoe we Lesson Study konden introduceren in het team. Het werd geen gemakkelijk proces. Leerkrachten moesten observeren wat de les met de leerlingen doet, maar twee van hen keken toch vooral naar elkaars leerkrachtaardigheden. Dat ging mis.”

“Er kwam nóg meer begeleiding vanuit WOU en na een evaluatie zijn we opnieuw begonnen. UU-onderzoeker, Brianna Kennedy, functioneerde nu meer als begeleider en met gerichte observatieformulieren maakten we kleinere stapjes. Een universiteitsstudent leidde het proces. Dat was mooi, zij leidde ons steeds terug naar onze focus.”

“Ik had niet voorzien dat het zo zou gaan, het is een dynamisch proces, ik ben blij dat het is gebeurd. Ik begeleidde de twee leraren, zo leer je veel over elkaar. We zijn een goed team!”

HET RESULTAAT “Onze WOU-onderzoeker heeft studenten op de universiteit die zelf onderzoek doen naar Lesson Study. Het effect van deze studenten in je basisschool is enorm! Het is geweldig dat leerkrachten met elkaar over theoretische kennis praten, dat door studenten wordt overgedragen hoe je onderzoek doet. Didactische kennis waarvan wetenschappelijk is bewezen dat het werkt, wil ik graag de school binnenhalen.

CLIL is nog een hobbel die we moeten nemen. We geven les in het Engels en het is voor ons best lastig om leeropbrengsten in het Engels te observeren. Dus CLIL hebben we even opzij gezet. Ons onderzoek was te complex. We doen het nu anders, we werken wel met Lesson Study.”

HET RESULTAAT (2) “We hebben nu meer focus op hoe je leerlingen moet observeren. Je weet nu hoe je de les kunt aanpassen aan jouw groep, zodat ook de ‘moeilijke’ leerling zijn leerdoel bereikt. Nee, die perfecte les maken we nog niet. Maar het is zó belangrijk om elke woensdag met elkaar te praten. Je hebt het met elkaar over wat supergoed ging in je les, wat je volgend jaar anders wilt doen. Er wordt nu veel kennis gedeeld in het team.”

DE WAARDE “WOU heeft onze leergemeenschap sterker gemaakt en veel kennis in het team opgeleverd. Het maakt teamleden actief. Het kost tijd, maar maakt ook dat er iets gebeurt. WOU biedt de basisschool contact met de universiteit en studenten. Je moet als directeur wel mensen vrij roosteren. Deelnemen aan WOU brengt verantwoordelijkheden met zich mee.”

‘WOU structureel maken, zou echt dikke winst zijn’

Willemijn Schot

DE SCHOOL Willemijn Schot is als WOU-onderzoeker verbonden aan obs De Koekoek. Deze Utrechtse basisschool vormt een professionele leergemeenschap met 336 kinderen en 25 leerkrachten. Zij zijn sterk betrokken, ontwikkelen en evalueren hun eigen onderwijs.

DE ONDERZOEKER Willemijn Schot: “Ik werk bij de Universiteit Utrecht als adviseur, trainer en onderzoeker. Mijn werk is heel breed. Ik ben nu bijvoorbeeld met onderzoek bezig naar Lesson Study op basisscholen. WOU past bij mij. Ik kijk naar wat de school wil, sluit aan bij hun ambities en help om die wensen onderzoekbaar te maken.”

DE EERSTE ONDERZOEKSVRAAG Hoe brengen wij structuur aan, in de collectieve leerprocessen van de leerkrachten binnen de bestaande professionele leergemeenschappen?

DE UITEINDELIJKE ONDERZOEKSVRAAG De school heeft een structuur gemaakt die ruimte biedt voor diepe, lerende gesprekken over onderwijs. Vinden deze gesprekken plaats zoals ze zijn bedoeld?

HET PROCES “Broker Arnoud Schaaïj had de probleemstelling helder. Maar zijn vraag was te groot. Het heeft wel anderhalf jaar geduurd voor Arnoud en ik zo ver waren dat de vraag goed was. Als WOU-onderzoeker heb je niet heel veel tijd voor samenwerking, vijftientig uur per jaar misschien? Het duurt even voor je elkaar begrijpt, je spreekt ieder immers vanuit je eigen vakgebied.

Twee jaar WOU is te kort. Op een basisschool gaan ontwikkelingen razendsnel. Ik vroeg aan Arnoud: wat is mijn rol? Hij zei: steeds alle informatie bij elkaar rapen en de focus herstellen.”

HET ONDERZOEK “Arnoud heeft de gesprekken tijdens vergaderingen opgenomen. En bij het terugluisteren elke 5 minuten genoteerd in welke categorie het gesprek hoorde. De vergaderingen zijn gestructureerd, de gesprekken hebben verschillende functies. Je verwacht dat collega’s bij de ‘check in’ hun emoties eruit gooien, niet dat er dan inhoudelijk diep wordt gesproken. Je verwacht de inhoudelijke gesprekken op het moment dat je daarvoor hebt ingericht.”

HET RESULTAAT Arnoud: “Collega’s waren te streng voor zichzelf. Uit mijn onderzoek bleek dat we maar 25 procent van de vergadertijd spraken over organisatie en planning. Het ging juist véél over inhoud. Daarvan zijn we ons nu meer bewust. Collega’s vinden het fijn om te praten over leerdoelen en hoe je bepaald gedrag kunt stimuleren, die autonomie leidt tot creativiteit op de werkvloer. Dat het ons lukt zo te werken, is een heel goede ontwikkeling.”

HET RESULTAAT (2) Willemijn: “De gewenste structuur staat, het team heeft de vaardigheden om in kaart te brengen hoe het ervoor staat en heeft de kwaliteit om vragen te stellen over hun onderwijs. Het onderzoek is nog niet af, ze zijn goed onderweg. Ze weten wat ze willen.”

DE WAARDE “Ik denk niet dat dit proces op De Koekoek uitdooft na de WOU-periode, omdat de onderzoeksvraag heel dicht bij de school ligt. De school is echt eigenaar. Ze waren hiermee bezig en hun vraag was: ‘hoe pakken we dit aan?’.

DE WAARDE (2) “Ik had graag meer ruimte en tijd gehad, zodat meer partnerschap ontstaat. WOU structureel maken, zou echt dikke winst zijn. Als een school langer dan twee jaar aan WOU is verbonden, kun je investeren.”

‘Verbindende kracht muziek door ons echt aangetoond’

Maud Sakko-Bringman

DE SCHOOL Cbs De Piramide wil zich profileren als cultuurschool. Dagelijks muziekonderwijs geeft het motto ‘Zien, zijn en gekend worden’ mede inhoud. Maud Sakko-Bringmann (51) werkt hier als vakleerkracht muziek, cultuurcoördinator en WOU-broker.

DE ONDERZOEKSVRAAG In hoeverre hebben instrumentale muzieklessen effect op de groepscohesie bij leerlingen in het basisonderwijs? En, meer praktisch: hoe kunnen leerkrachten muziek bewust als verbindende factor inzetten ten behoeve van de groepsdynamiek?

HET DOEL “Met dit onderzoek kunnen we verantwoorden waarom muziekonderwijs belangrijk is. Drie jaar lang kregen we subsidie om muziekonderwijs te realiseren. Om die opbrengsten te borgen, was onderzoek nodig: wat is de waarde van muziekonderwijs voor onze school?”

DE DIRECTEUR “Directeur Lotte Brente heeft het WOU-onderzoek hier geïnitieerd. Ik kreeg een halve dag per week. Lotte en ik hebben samen literatuuronderzoek gedaan en veel gelezen. We hebben beiden een universitaire achtergrond. Wij vormen het WOU-team, met leerkrachten en stagiaires als sparringpartner.”

HET PROCES “In de teamvergadering vroegen we de collega’s wat zij onderzocht wilden hebben. Door de top-3 van alle leerkrachten te combineren, kwamen we tot de onderzoeksvraag. Zo is het hele team betrokken. Ik hield ze op de hoogte. Via interviews en nulmetingen probeerde ik te achterhalen of er iets veranderde.”

HET ONDERZOEK “Het was lastig om met de begeleidende onderzoeker op een lijn te komen. Het duurde lang voor we iemand hadden. En daarna duurde het

lang voor we een gemeenschappelijk uitgangspunt vonden. Wij wilden het meer wetenschappelijk aanpakken, hij meer praktisch. En toen stopte hij! En in het team merkte ik hoe belangrijk het is hoe je iets formuleert. Ik had geluk dat de directeur me steunde, haar enthousiasme is fijn.”

HET TEAM “Natuurlijk is de ene collega meer betrokken dan de ander. En hen was niet altijd duidelijk hoe onderzoek werkt. Ze dachten: wat heb ik eraan in mijn lessen? Ik had een nulmeting en een eindmeting gedaan via interviews en alle input gescoord, gelabeld en er een waarde aan gegeven. Dat resulteerde in een top-5 van verbindende effecten. Gelukkig zie ik nu dat collega’s de WOU-poster in de hal lezen. Maar doen ze ook iets met die 25 pagina’s van het eindrapport?”

HET RESULTAAT “Het leuke is dat leerkrachten zich bewuster zijn geworden van hoe muziek de groepsdynamiek kan beïnvloeden. Dat muziek een verbindende kracht heeft, is in ons onderzoek echt bevestigd. De ene leerkracht zet muziek in om de tafels te leren, de ander gebruikt een ritmespel of een luisteropdracht om in de groep even samen te zijn. Ik zie dat leerkrachten muziek gebruiken als middel én als doel, en dat ze nu meer open staan voor wetenschappelijk onderzoek. Ze zien, dat kennis en literatuur ontsluiten, je kan helpen je doel te bereiken.

HET RESULTAAT (2) “Ik hoop dat we er richting bestuur iets aan hebben. Dat het ons helpt om meer financiële ruimte en onderwijstijd vrij te maken om De Piramide als cultuurschool verder te ontwikkelen.”

DE TERUGBLIK “Misschien zou ik een nog concretere onderzoeksopdracht formuleren. Maar dit is waar het team voor heeft gekozen. Ik ben wel tevreden met de uitkomst, ik zou geen andere route hebben gekozen.”

DE DIRECTEUR
BASISSCHOOL ONDER DE BOGEN

‘Wij hebben geen extern bureau nodig, daar ben ik heel trots op’

Ralph Borghart

DE SCHOOLLEIDER Ralph Borghart (47) is directeur van Onder de Bogen: een jonge, snelgroeiende school in Leidsche Rijn. Tweetalig, met Engels op niveau. Het team groeide in 3,5 jaar van vijf naar 28 collega's. Ralph wil een basisschool realiseren waar goed opgeleide leraren, samen het onderwijs vormgeven op basis van gedegen eigen onderzoek. Deelname aan WOU past hier goed bij.

Lieke Harleman

HET TEAM Lieke Harleman (36) is WOU-broker, onderwijskundige en leerkracht groep 1-2. Behalve Lieke staan er nog twee onderwijskundigen, andere academisch geschoolde leerkrachten, en collega's met een masteropleiding voor de klas. Veel specialisten. Ralph: "Ik ben zelf een generalist. Ik vind het waardevol dat ik met goede aanbevelingen wordt geadviseerd door mijn team."

DE ONDERZOEKSVRAAG (2017) Wat zijn effectieve manieren om binnen IPC een creatief proces bij leerlingen te begeleiden?

HET ONDERZOEK In 2017 begon broker Lieke enthousiast aan haar onderzoek. "We wilden creatief denken bevorderen. IPC biedt ruimte voor het zelf vormgeven van onderwijs. Ik heb met WOU een tool ontwikkeld. We kregen goed in beeld hoe we het creatieve proces kunnen stimuleren. We merkten dat het werkte."

DE OMSLAG Ralph: "De tool was nagenoeg klaar in 2019, we wilden 'm uitrollen in het team. En we besloten dat niet te doen. De school groeide zo snel, collega's konden dat er niet bij hebben. Hun aandacht lag bij Engels, bij klassenmanagement..." Lieke: "WOU hing erg aan mij en werd niet breed gedragen in het team. Andere dingen kregen steeds voorrang. Ik heb de steun van collega's wel nodig voor dataverzameling en metingen." Ralph: "Na anderhalf jaar kozen we een nieuwe onderzoeksvraag, omdat we zagen dat het niet zou lukken. We zochten: waar is wél behoefte aan?"

DE ONDERZOEKSVRAAG (2019) In hoeverre biedt de opgestelde visie van de school, houvast voor het professioneel handelen?

HET ONDERZOEK (2) Lieke: "Het voelt nu anders, omdat we dit met elkaar dragen. We koppelen de onderzoeksvraag aan de missie-visie van de school. We groeiden zo hard: de niveaus tussen de leerkrachten liepen uiteen. We moesten terug naar de basis. Wat speelt in de klassen en in het team? Leg de visie eraan toe." Ralph: "We hebben echt last gehad van de snelle groei. Dit tweede WOU-onderzoekstraject zal ons helpen bij toekomstige groei van de school. Onze visie inhoud geven, doen we zelf."

HET PROCES Lieke: "Hoe moeilijk ook, we hebben nu wel scherp en duidelijk hoe we het wél moeten doen als school. Het is belangrijk dat het team er nu ruimte en tijd voor maakt." Ralph: "Het feit dat we de onderzoeksvraag hebben aangepast, is een teken dat we samen leren."

DE WAARDE Ralph: "Het is heel waardevol dat je via WOU iemand ambulant hebt voor onderzoek. De waarde van mensen van de HKU, van de onderzoekers van de universiteit en de opleidingsscholen als sparringpartner, is heel groot. Zij geven je goede feedback." Lieke: "Ik heb veel geleerd van hen over data verzamelen en het structureren van het onderzoek. Ook is het fijn om te kunnen sparren."

DE TOEKOMST Ralph: "Ik zou willen dat, als we op school ergens tegenaan lopen, we ons afvragen: 'Hoe lossen we dit op? Wat kunnen we ermee?' En dat we dan zelf gedegen onderzoek doen, waarbij Lieke ons kan ondersteunen en begeleiden. Wij hebben geen extern bureau nodig. Daar ben ik heel trots op."

DE ONDERZOEKER
VAN ASCH VAN WIJCKSCHOOL

‘Je moet het team sturen en helpen richting bepalen’

Michelle Overman

DE ONDERZOEKER Michelle Overman (40) is adviseur bij het Marnix Onderwijs Centrum en is als WOU-onderzoeker betrokken bij de Van Asch van Wijckschool. Haar loopbaan begon na de pabo, voor de klas. Ze zocht meer studeerde verder, maar toen ze eenmaal als onderwijkskundige aan het promoveren was, miste ze de praktijk. Met het begeleiden van WOU-brokers combineert ze beide.

Esmee Stoel

DE SCHOOL “We wilden bij WOU iets met executieve functies bij kinderen,” vertelt broker en groep-4 leerkracht Esmee Stoel. “Maar na een gesprek met Michelle, legden we de focus op thematisch werken.” Michelle: “Ze hadden behoefte aan meer kennis over hoe we dit konden implementeren.”

HET PROCES “De basis van WOU is dat de onderzoeksvraag uit de school komt, maar je moet als onderzoeker mensen ook niet laten zweven. Je moet het team helpen richting te bepalen en hen sturen: eigenlijk wat je als leerkracht met kinderen ook doet.” Broker Esmee: “Daarom voelt het echt als samenwerken met Michelle, ze denkt mee.”

DE ONDERZOEKSVRAAG Hoe kunnen leerkrachten de beginsituatie van hun klas met betrekking tot onderzoekend en ontwerpend leren (OOL), effectief inschatten en op basis hiervan passende begeleiding bieden?

“De kern is: wat doe je met het groepje kinderen dat niet vanzélf meedoet, zodat zij goed en met plezier kunnen leren.”

HET PROCES (2) “We zijn samen wel een jaar bezig geweest om dit scherp te krijgen. Door gesprekken met leerkrachten, een studiedag met het team, door literatuur te lezen. Naar differentiëren binnen OOL is nog weinig onderzoek gedaan.” Esmee: “Ik vond het interessant, je doet echt veldwerk op je eigen school

en de combinatie met het lezen van literatuur, zorgt voor gedegen onderzoek. Heel anders dan op de academische pabo, waar het onderzoek meer hypothetisch en theoretisch was.”

HET PROCES (3) Michelle: “De eerste fase bij onderzoekend leren is de verwondering. Dus leerkrachten hebben het gevoel dat alles vanuit het kind moet komen, maar niet ieder kind heeft dezelfde beginsituatie. Ze leerden dat het niet erg is om iets uit te leggen. Je mag er als leerkracht best zijn voor kinderen die sterkere sturing nodig hebben.”

HET RESULTAAT “Esmee en ik zijn bezig hiervoor een tool te ontwikkelen. Heel concreet en ook geschikt voor andere scholen. Het is eigenlijk dat je als leerkracht, dat wat je bij rekenen en taal vanzelf doet, ook bij onderzoekend leren toepast. Deze tool biedt leerkrachten handvatten om kinderen goed te begeleiden tijdens OOL.”

HET RESULTAAT (2) “We hebben eigenlijk nog wel een jaar nodig om alles goed af te ronden. We willen samen nog een artikel schrijven voor een vakblad als Didactief of JSW. Zodat anderen ook profijt hebben van ons onderzoek.”

LASTIG “Studenten maken deel uit van het onderzoeksteam, maar de vraag is hoe betekenisvol hun leerervaring is. Ik zou graag willen dat zij gericht onderzoek-kennis en ervaring opdoen, en de verbinding tussen onderzoeksteam en opleiding versterken. Het zou goed zijn om de rol van de studenten in het WOU-onderzoek beter te omschrijven.”

LASTIG (2) “De beschikbare tijd is te beperkt voor mij. Ik heb hier veel meer gezeten dan die 25 uur die ervoor staat. Om dit goed te kunnen doen, moet je er extra tijd in stoppen.”

Wat noemen zij als opbrengst van WOU-deelname?*

* WOU telt in 2020 leergemeenschappen op 17 Utrechtse basisscholen. Deze grafiek toont (alleen) de opbrengsten die specifiek worden genoemd in de bijbehorende interviews op zes scholen.

KENNIS

- DE KLIM
- STEPPING STONES
- VAN ASCH VAN WIJCKSCHOOL
- ONDER DE BOGEN

HECHT TEAM

- DE KLIM
- DE PIRAMIDE

VERSTERKING TEAM

- DE KLIM
- STEPPING STONES
- DE KOEKOEK
- ONDER DE BOGEN

CONCRETE TOOLS

- DE KLIM
- DE KOEKOEK
- VAN ASCH VAN WIJCKSCHOOL
- ONDER DE BOGEN

JE ONDERWIJS ONDERZOEKEN

- ONDER DE BOGEN
- DE KLIM
- VAN ASCH VAN WIJCKSCHOOL

FOCUS

- STEPPING STONES
- VAN ASCH VAN WIJCKSCHOOL

WETENSCHAPPELIJKE KEUZES

- DE PIRAMIDE
- ONDER DE BOGEN

CONTACT WETENSCHAP

- VAN ASCH VAN WIJCKSCHOOL
- ONDER DE BOGEN

ZELFVERTROUWEN

- DE KOEKOEK
- DE KLIM

EIGEN ONDERWIJS

- DE KLIM
- VAN ASCH VAN WIJCKSCHOOL

